

วิถีล้านนาใน 12 เดือน

เนื่องในวันมาฆบูชา เดือนกุมภาพันธ์

"เข้าวัดเป็นไชโย"

การเข้าวัด คือการไปอยู่วัดเพื่อเป็นลูกศิษย์ของพระสงฆ์เรียกอย่างชาวบ้านว่า "ไชโยม" หรือไชโยม คือเป็นผู้รับใช้พระสงฆ์ และเป็นลูกศิษย์ทำนด้วย การเป็นไชโยมจะเริ่มตั้งแต่อายุได้ 7 ปี ขึ้นไปสมัยก่อนไม่มีโรงเรียนที่รัฐจัดให้การศึกษาโดยตรงอย่างปัจจุบันนี้ หากบิดามารดาต้องการจะให้ลูกของตนโดยเฉพาะลูกชายเป็นครูรู้ทางหนังสือ และวิชาชีพแล้ว จะนำลูกของตนไปฝากไว้ที่วัดให้พระสอนเล่าเรียนเขียนอ่านอักษรพื้นเมืองล้านนาจนอ่านได้เขียนได้พร้อมกับให้เรียนวิชาชีพต่างๆไปด้วย เมื่อมีความรู้พอจะบวชเป็นสามเณรได้ทางวัดจะบอกกล่าวให้บิดามารดาช่วยในการบรรพชาอุปสมบทต่อไป

ลำดับการศึกษาในวัด

วัดเป็นเสมือนโรงเรียนสอนศิลปวิทยาแก่กุลบุตร โดยมีสมภารหรือเจ้าอาวาสเป็นครูใหญ่ รองสมภารหรืออุปัชฌายาเป็นผู้ช่วย ครูใหญ่ พระภิกษุเป็นครู สามเณรโคจรเป็นผู้ช่วยครู สามเณรน้อย และศิษย์ฆราวาสเป็นนักเรียน

สถานที่เรียนมีภายในกุฏิ หน้าวางหรือห้องโถงบนกุฏิสมภาร ศาลาการเปรียญ ศาลาหอฉัน และศาลาบาตรรอบวัด

ที่มา : ประเพณีสิบสองเดือนของล้านนาไทย โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณเมธี พยอมยงค์

การเรียนครูจะทำการสอนไม่มีเวลาแน่นอน เพราะแต่โบราณมาทั้งนั้นเป็นการศึกษานอกระบบคือไม่มีชั้น ถือเอาการอ่านออกเขียนได้เป็นสำคัญ และเมื่อโตขึ้นได้ศึกษาเล่าเรียนมากขึ้นเกิดความชำนาญ และเชี่ยวชาญด้านหนึ่งด้านใดทีหลัง

การเรียนเริ่มต้นแต่การหัดให้อ่านคำในวัด คือ "นโม พุทธายะ สิทธิง" ว่า 3 ทน แล้วจึงเริ่มเรียน อักษร คือ อะ อา อิ อี อุ อู เอ โอะ กะ ขะ คะ ฉะ ฆะ ฯลฯ ตามลำดับ เมื่ออ่านอักษรและฝึกเขียนจนจำได้อย่างแม่นยำแล้ว ครูจะสอนให้ด้วยการผสมอักษรซึ่งเรียกกันว่า "แจกไม้" พร้อมกับสอนให้อ่านถ้อยคำที่ง่าย ๆ ต่อไปจนสามารถอ่านคัมภีร์ที่ยากๆ ได้คล่องแคล่วครูจะให้อ่านคัมภีร์ธรรม นับแต่อาณิสสังสวัช มาลัยโผด มหาวิบาก และเทวทูตตามลำดับ

นอกจากการให้อ่านอักษรวิธีแล้ว ยังมีการสอนให้อ่านให้ท่องสวดมนต์ บทสวด เริ่มต้นจากคำไหว้พระอภิณหปัจเจกขณะ และลิกขสามเณร เสขียวัตร เป็นต้น ท่องอย่างขึ้นใจ เพราะต้องใช้สวด ในเวลาเข้า-เย็นด้วย หากใกล้บวชสมภารจะให้อ่านคำพระแบบล้านนาที่เป็นคำไหว้พระยาวสั้นแล้วแต่จะ กำหนดให้ไชโยมต้องท่องจดจำได้แม่นยำเพื่อจะให้มีนพร คือให้พรเมื่อบวช เป็นสามเณร ในสมัยปัจจุบัน คนที่บวชต้องมีความรู้ทางสามัญ และสอบผ่านข้อเขียนของสามเณรก่อน จึงจะได้รับอนุญาตให้บวชได้ผู้สอบออกใบอนุญาตในอำเภอต่างๆ เจ้าคณะอำเภอเป็นผู้เซ็นอนุญาตตามระเบียบส่งมาแต่ที่ของคณะสงฆ์ไทย

เมื่อเจ้าอาวาสได้สอนไชโยมจนแน่ใจว่าสามารถเป็นเณรได้แล้ว ก็จะเรียกพ่อแม่ของเด็กชายคนนั้นมาบอกว่า เด็กคนนี้สามารถบวชได้แล้ว อาตมาอยากบวชให้เป็นพระเป็นเณรเสีย

เมื่อพ่อแม่ของเด็กทราบก็มีการปรึกษาหาวัน เดือน ปีที่เหมาะสมสมภารก็มีกรขอให้เจ้าอาวาสเป็นคนหาฤกษ์ให้ด้วย แต่ชาวพุทธศาสนถือว่าการกระทำมงคลหรือความดีไม่ต้องหาฤกษ์ เพราะความดีย่อมชนะสิ่งชั่วร้ายทั้งปวง